

ЗМІНИ В ЯКОСТІ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Присвячено темі якості освіти на теренах України. Проаналізовано місце й роль якості європейської вищої освіти, а саме те, що Європейський Союз розглядає якісну освіту передусім як інструмент економічного зростання на шляху до розбудови більш компетентно спроможної й динамічної спільноти.

Визначено, що Україна також приділяє велику увагу проблемі якості освіти, проголошуючи її національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави, додержання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права громадян на освіту. Якісний рівень освіти забезпечується у світі за допомогою відповідних механізмів, що отримали назву моніторингу, який розуміється як система збирання, опрацювання та поширення інформації про діяльність освітньої системи, що забезпечує неперервне відстеження за її станом і прогнозування розвитку.

Запропоновано створення власної системи моніторингу якості освіти як необхідної умови існування сучасної вищої школи.

Окреслено, що система вищої освіти України має іти шляхом взаємного наближення власних напрацювань і новітнього європейського досвіду в питанні вироблення чітких стандартів якісної освіти, а саме: – створення систем якості різних рівнів; розробка систем менеджменту якості; – створення незалежних агентств із гарантування якості вищої освіти.

Ключові слова: якість вищої освіти, стандартизація, модернізація освіти.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство характеризує як постіндустріальне суспільство, як інформаційне суспільство, як епоху глобалізації. Це вказує на те, що суспільство потребує і реформування вищої освіти, адже у сучасному світі освіта стає одним із найважливіших факторів, які забезпечують економічний розвиток, соціальну стабільність, розвиток інститутів громадянського суспільства. Зростає розуміння того, що освіта – це інструмент стійкого розвитку й забезпечення добробуту людей. Актуальність цього дослідження пов'язана з необхідністю визначення змін до вимог якості вищої освіти залежно від потреб сучасного українського суспільства.

Мета й завдання. Проаналізувати стан європейської якості освіти та якості вищої освіти в Україні. Визначити пріоритетні напрями підвищення рівня якості освіти в сучасних українських вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Якість освіти – це ряд системно-соціальних якостей і характеристик, які визначають відповідність системи освіти прийнятим вимогам, соціальним нормам, державним освітнім стандартам. Отримання якісної вищої освіти безпосередньо залежить від якості самих вимог (цілей, стандартів і норм), якості ресурсів (програми, кадровий потенціал, контингент абітурієнтів, матеріально-технічне забезпечення, фінанси) і якості освітніх процесів (наукова й навчальна діяльність, управління, освітні технології), які безпосередньо забезпечують підготовку фахівців. У світовій практиці застосовуються три основних підходи до оцінювання якості освіти: репутаційний (на основі експертних оцінок), результативний (за об'єктивними показниками) і загальний. Кількість підходів може бути більшою: традиційний (престижність ВНЗ), науковий (відповідність стандартам), менеджersький (задоволення клієнта), споживчий (сам споживач визначає якість), демократичний (користь вищого закладу для суспільства) [4].

Освіта, як і будь-який процес або результат діяльності людини, має визначену якість. Найточнішим у концептуальному розумінні є таке визначення якості освіти. Якість освіти – це комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та практично ефективне формування компетентності і професійної свідомості. Тут можна виділити три групи характеристик: якість потенціалу досягнення мети освіти, якість процесу формування професіоналізму та якість результату освіти.

Якість потенціалу виражається в таких характеристиках, як якість мети освіти, якість освітнього стандарту, якість освітньої програми, якість матеріально-технічної бази освітнього процесу, якість викладацького складу, якість учнів, якість інформаційно-методичної бази.

Якість процесу формування професіоналізму – це якість технології освіти, контролю освітнього процесу, якість мотивації викладацького складу на творчість та ефективність педагогічної роботи, якість ставлення учнів до освіти, інтенсивність освітнього процесу, управління освітою, методи презентації навчальних досягнень [5].

Якість результату освіти – усвідомлення професіоналізму, розпізнавання й реалізація індивідуальних здібностей та особливостей, працевлаштування, кар'єра й зарплата, оволодіння методологією самоосвіти, знання, практичні навички.

Кожна з цих характеристик вимагає окремого аналізу та вивчення можливості її виміру й оцінки, урахування у практиці організації навчального процесу.

Якість освіти в узагальненому визначенні та своєму підсумковому представленні – це комплекс характеристик компетентностей і професійної свідомості, що відбивають здатність фахівця здійснювати професійну діяльність відповідно до вимог сучасного етапу розвитку економіки, на визначеному рівні ефективності та професійного успіху, із розумінням соціальної відповідальності за результати професійної діяльності.

Якість освіти характеризує не лише результат освітньої діяльності – властивості фахівця – випускника навчального закладу, а й фактори формування цього результату, що залежить від мети освіти, змісту й методології, організації та технології. Це характеристики, на формування яких необхідно свідомо впливати, а отже, якими необхідно керувати. Освіта має потребу в системі управління якістю, що повинен мати кожен навчальний заклад. Така система неможлива без сучасної, комплексної системи оцінки як якості освіти загалом, так і всіх її складових окремо [5].

Чим точніше побудована оцінка та повніше враховуються характеристики, тим успішнішим може бути управління якістю освіти.

У свою чергу, управління залежить від його методології й організації, що характеризують цілі та методи їхнього досягнення, функції, повноваження та відповідальність за якість освіти.

Існує міжнародний досвід управління якістю, що представлений системою тотального (загального) управління якістю TQM. Використання цієї системи можливе, але лише з урахуванням особливостей освітніх процесів та умов сучасного національного педагогічного менеджменту [3].

Система управління якістю може мати формальну та неформальну основу. Перша визначає комплекс обов'язкових регламентів і нормативів, друга – соціально-психологічне ставлення персоналу до проблем якос-

ті, атмосферу творчості й ініціативи. Якість необхідно не лише вимагати та контролювати, а й мотивувати.

Систему управління якістю освіти не можна ввести одночасно. Вона формується послідовно, поетапно, відповідно до програми її становлення й розвитку.

Якість освіти може відбивати сучасні потреби, але може націлюватися на майбутнє. Забезпечувати якість необхідно з урахуванням тенденцій розвитку освіти, у яких найяскравіше виявляються як сучасні особливості та потреби освіти, так і майбутнє освіти.

Якісна освіта розглядається нині міжнародною спільнотою як одна з необхідних умов успішного розвитку країни. Зокрема, ЮНЕСКО акцентує питання якісної освіти на набуття молоддю життєвих компетенцій для успішного входження у сучасне суспільство задля досягнення соціальної злагоди.

Сучасне суспільство характеризується швидкими змінами в усіх сферах життя, що особливо впливає на розвиток інформаційного, зокрема й освітянського простору. Освітня сфера, яка є основоположницею формування світогляду, духовного становлення особистості, зазнає значних трансформаційних процесів. Простір, де стикаються нові цінності й технології, нові стилі життя, вимагає нових, сучасних освітніх підходів. Гуманізація освіти, її орієнтація на розкриття особистісного потенціалу зумовили виникнення й удосконалення нових освітніх технологій. Тому вимогою сьогодення стає апробація й упровадження інноваційних освітніх технологій у навчально-виховний процес. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. визначає запровадження освітніх інновацій як один із пріоритетних напрямів державної політики в освітній сфері.

Важливість та актуальність поставленого завдання підтверджується приєднанням України до Болонського процесу [19 травня 2005 р. Берген (Норвегія)], який визначає якість освіти як основу створення європейського простору. У 2003 р. міністри країн-учасниць Болонського процесу звернулися до європейської мережі з гарантування якості у вищій освіті – ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education) з проханням розробити в співпраці з іншими організаціями (European University Association (EUA); European Association of Institutions in Higher Education (E URASHE); and the National Unions of Students in Europe (ESIB)) єдині стандарти, методикі й рекомендації щодо оцінки якості освіти. Результатом такого звернення стала доповідь ENQA, у якій пропонується брати за основу оцінки якості вищої освіти три групи стандартів [1]:

- стандарти для внутрішнього гарантування якості вищого навчального закладу;
- стандарти для зовнішнього гарантування якості вищого навчального закладу;
- європейські стандарти для зовнішніх агентств із гарантування якості.

Згідно з першою групою стандартів, вищі навчальні заклади повинні мати внутрішню політику та відповідні методики гарантування якості власних програм і критерії нагородження. ВНЗ є відповідальними за розвиток культури визнання важливості якості в роботі. Для досягнення цього слід не лише розробити, але й запровадити таку стратегію безперервного покращення якості, у якій певна роль відводилася б студентам та іншим зацікавленим фізичним і юридичним особам. Крім того, передбачається існування формальних механізмів погодження, періодичної перевірки та моніторингу власних програм і нагород; оцінювання студентів згідно гласних критеріїв, які застосовуються однаково до всіх; наявність механізмів встановлення компетентності й необхідної кваліфікації викладачів. Вищі навчальні заклади

несуть відповідальність за доступність літератури, необхідної для опанування програми; за проведення роботи зі збирання, аналізу та використання відповідної інформації з ефективного менеджменту навчальних програм та іншої діяльності; за регулярне оприлюднення актуальної, неупередженої й об'єктивної інформації (як кількісної, так і якісної) щодо тих програм і нагород, які пропонуються.

Друга група стандартів ENQA стосується зовнішньої оцінки, яка, маючи за відправну точку ефективність внутрішньої оцінки якості, передбачає також таке. Усі відповідальні сторони визначаються з метою, цілями й методикою ще до того, як розробляється сам процес зовнішнього гарантування якості. Будь-які рішення, прийняті внаслідок зовнішнього оцінювання, мають ґрунтуватися на детально розроблених гласних критеріях, що застосовуються однаково до всіх. Усі процедури розробляються у чіткій відповідності до поставлених мети та цілей. Доповіді публікуються, а також пишуться у стилі прийнятному і зрозумілому для тієї аудиторії читачів, на яку вони спрямовуються. Читач має легко знаходити будь-які ухвали, рішення чи рекомендації, що містяться в доповіді. Необхідна загальноприйнятна методика організації заходів реагування на висловлені після перевірки зауваження. Процес зовнішнього гарантування якості повинен проходити на циклічній (періодичній) основі. Тривалість циклу та методика перевірки мають бути чітко визначені й оголошені заздалегідь. Агентства з гарантування якості повинні час від часу готувати зведення з опису та аналізу отриманих унаслідок перевірки даних.

Третя група стандартів ENQA стосується зовнішніх агентств із гарантування якості, які насамперед беруть до уваги наявність та ефективність описаних вище вимог і рекомендацій. Агентства повинні бути формально визнані компетентними органами влади всього європейського простору вищої освіти як такі, що мають повноваження провадити зовнішнє оцінювання й діють на основі встановлених юридичних норм і відповідають усім правовим вимогам у межах своєї сфери діяльності. Агентства здійснюють гарантування якості на різних рівнях і на регулярній основі, ефективно і продуктивно, за чітко встановленими гласними цілями, забезпечуються пропорційно необхідними людськими та фінансовими ресурсами. Агентства мають бути незалежними в такій мірі, щоб водночас нести автономно відповідальність за свої дії та не зазнавати жодного впливу третьої сторони (вищого навчального закладу, міністерства чи іншої зацікавленої особи). Діяльність і критерії оцінювання, якими послуговуватимуться агентства, можуть включати:

- самооцінку суб'єкта перевірки;
- зовнішнє оцінювання групою експертів;
- публікацію доповіді, яка включає рішення, рекомендації й таке інше;
- процедуру доопрацювання з метою перевірки вжитих навчальним закладом заходів з усунення недоліків чи врахування рекомендацій доповіді [1].

І нарешті, агентства обов'язково повинні розробити процедуру власної підзвітності.

Отже, оцінювання стає основним критерієм у визначенні якості вищої освіти, відносного рівня програм і методів викладання й навчання з предмета або на факультеті загалом. Оцінювання проводиться за внутрішніми й зовнішніми процедурами. Процес внутрішнього оцінювання включає систематичне збирання адміністративної інформації, опитування студентів і випускників, неформальні бесіди з викладачами та студентами. Складовою зовнішнього оцінювання є відвідування факультету контролюючою групою для визначення якості

навчання та викладання. Зовнішні оглядачі – це викладачі або люди професійної діяльності, які на основі спілкування зі студентами та молодими науковцями складають остаточний звіт.

"Міжнародна освітня спільнота нині сходиться на думці, що немає й не може бути абсолютно ефективної інтернаціональної системи забезпечення гарантії якості вищої освіти. Кожна країна вирішує це питання з урахуванням особливостей національної системи вищої освіти. Однак ми не повинні в цьому питанні обходити світовий і загальноєвропейський досвід, а найшвидше об'єднатися з існуючими інституціями" [2]. Таким чином, очевидно, що система вищої освіти України мусить йти шляхом взаємного наближення власних напрацювань і новітнього європейського досвіду в питанні вироблення чітких стандартів якісної освіти. Доцільним, на наш погляд, є посилення уваги до таких напрямів роботи, як:

- створення систем якості різних рівнів ;
- розробка систем менеджменту якості;
- створення незалежних агентств із гарантування якості вищої освіти.

У сфері вищої освіти України натеper немає жодної системи якості, що сертифікована в державній системі сертифікації. Першими кроками на шляху створення системи якості вищої освіти можуть стати збирання та узагальнення даних про існуючі системи забезпечення якості знань у навчальних закладах, про інноваційні моделі в управлінні якістю освіти на основі стандартів освіти, про досвід з впровадження і навчальному процесі вимог Болонської декларації в оцінюванні знань студентів, про форми і методи тестового контролю знань студентів і т. п. Паралельно з цим має здійснюватися повний, постійний, прозорий та об'єктивний моніторинг якості освіти. Якість і акредитація, які міцно пов'язані між собою, висувають перед нею розвиненою вітчизняною системою ліцензування й акредитації нові завдання щодо використання європейських стандартів якості, і тому наша участь у європейській мережі з гарантування якості у вищій освіті (ENQA) обов'язкова вже в найближчий час. Контроль якості повинен зосередитися не лише на контролі навчального процесу, кадрів, науково-методичного забезпечення, матеріальної бази, а, насамперед, на контролі знань студентів і особливо випускників, визначаючи їхню компетентність і спроможність задовольняти вимоги ринку праці; акредитуватися мають не тільки навчальні заклади і спеціальності, але й окремі освітні програми, це те, із чим поки що ми не стикалися.

Ще один аспект покращення якості вищої освіти – це створення незалежних агентств з гарантування якості. Для України ця проблема доволі складна, як з огляду на відсутність попереднього досвіду, так і через деяке замовчування, а то й ігнорування цього питання. У той же час робота таких агентств могла б стати не лише альтернативою державному ліцензуванню та акредитації, але й могла б сприяти в підготовці до проходження процедур комплексної перевірки. Незалежні агентства з гарантування якості вищої освіти в Україні могли б, на наш погляд, допомагати вищим навчальним закладам:

- отримувати достовірну інформацію про різноманітні аспекти їхньої діяльності й аналізувати подальші перспективи розвитку, наприклад, визначивши найбільш значущі для ВНЗ сектори освітнього ринку, який сегментується за навчальними програмами, рівнями освіти, регіональною диференціацією та розвитком мережі філіалів, віковими і тендерними уподобаннями, а також напрямками міжнародного співробітництва;
- при проходженні акредитації в авторитетних закордонних акредитаційних агентствах;

– у наданні інформаційної підтримки для привертання уваги потенційних абітурієнтів, роботодавців, спонсорів, меценатів, інституційних та індивідуальних інвесторів;

– у провадженні системного підходу до оперативного встановлення контактів із новими партнерами й налагодження зворотного зв'язку;

– у встановленні контактів із закордонними ВНЗ, підбираючи партнерів, які представляють найбільший інтерес, у визначенні напрямів спільної наукової творчості, створенні міжнародних шкіл і здійсненні систематичних академічних обмінів;

– у розповсюдженні передового вітчизняного й міжнародного досвіду, використовуючи принцип випередження інновацій і створюючи взірці і схеми розвитку ВНЗ на основі кращих показників найбільш конкурентоздатних навчальних закладів;

– у забезпеченні балансу інтересів усіх учасників освітнього ринку з метою формування нової культури довіри.

Однак, крім того, варто зазначити, що європейський освітній простір не передбачає створення повністю ідентичних систем освіти в різних країнах, він призначений лише для зміцнення взаємозв'язків і покращення взаєморозуміння між різними освітніми системами. Найбільшим досягненням має бути створення умов кожній країні порівняти свої освітні системи і можливість кожній країні зрозуміти, що її освітня система унікальна, самобутня, глибоко національна. Заради цього варто включатися в цей процес і бути його активним учасником. Єдиний європейський освітній простір – це інтеграція заради самоідентифікації і самоусвідомлення себе в європейському контексті [3].

Україна разом з іншими учасниками Європейського Співтовариства стала на шлях вироблення єдиного розуміння якості освіти, аби був створений єдиний освітній простір, підвищити мобільність як викладачів, так і студентів. І вже протягом кількох років Україна впроваджує основні положення Болонської угоди, такі як багаторівнева освіта, кредитно-модульна система оцінки, модернізація фіксування, система підтримки якості освіти, вузівська система забезпечення якості підготовки фахівців. Проте, як можна спостерігати за буденними реаліями, впроваджені назви, змінюється форма, а суть залишається тією ж: оцінки з п'ятибальної системи змінилися на стобальні, теми дисципліни об'єднали в модулі. Модернізація української освіти проходить дуже болюче, у першу чергу для її безпосередніх учасників (викладачів і студентів). Вимоги наче стали іншими, відповідно до нововведень, але український студент дуже часто зустрічається з тим, що його оцінки (бали) ознака цих нововведень, а пред'явлені з боку викладача вимоги залишаються за зразком колишньої системи освіти [2].

Так, дуже часто можна побачити думку, що наш студент ще не готовий до змін, навчатися за новою системою, що наших студентів слід змушувати вчитись, інакше ефективність перебування на навчанні в університеті дорівнюватиме нулю. У цьому є частка правди. Проте та ефективність, яку ми маємо нині теж не краще. Адже, весь навчальний процес полягає в тому, аби набрати протягом семестру найбільше балів, аби в кінці мати відмінно. І такий механічний набір балів не відображає якість знань, тобто нині бути відмінником, не означає справді бути компетентним у тому чи іншому питанні, дисципліні.

Сучасні українські студенти є досить мобільними. Адже, коли вони їдуть на навчання по обміну в європейські університети, вони досить швидко пристосовуються до тих вимог, стандартів і досить успішно функціонують за тих умов. Швидше на українському просторі

більша проблема змінити викладачів, переформувати їх під нові умови та стандарти. Адже, більшість наших викладачів – люди зрілого віку, які навчалися за системою радянської освіти та викладали за такою системою. Це не говорить про те, що попередня система гірша за ту, на яку ми зараз намагаємось перейти, вона просто інша і суспільство зараз висуває інші вимоги, і якщо ми хочемо інтегруватись і розвиватись з усім світом, повинні змінюватись, особливо на етапі формування спеціаліста – на навчанні. А приходячи до аудиторії з одним уявленням про освіту та навчання, а оцінювати за новою системою – викликає дисонанс і призводить до того, що студент перевантажений і просто "аби – як" набирає бали та пише всі роботи, тільки б все було виконано, а про якість тут вже не йдеться. Як можна якісно та поглиблено опанувати дисципліну, коли у студента таких дисциплін більше десяти, і від кожного викладача можна почути, що дана дисципліна найважливіша.

За даних умов не можна когось конкретно звинувачувати. Тому що ми маємо й об'єктивні фактори, такі як відсутність чітких нормативних документів, єдиних вимог оцінювання незалежно який це є університет. Бо кожен університет, факультет розумів болонську систему освіти по-своєму і впровадив своє розуміння. Усі проблеми в освітньому процесі, які ми нині маємо, вимагають нагальної зміни структури навчального процесу в бік зменшення аудиторного навчання та збільшення самостійного навчання студентів і індивідуальної роботи. Одночасно це потребує й істотного коригування сутності, змісту і технологій навчально-методичного забезпечення. Те, що відбувається в нас під гаслом новацій у вигляді дистанційної чи якоїсь кореспондентської форми навчання, інколи і вже випробуваної заочної, дискредитує нашу вищу освіту, знижує її якість і авторитет як в Україні, так і поза її межами.

Висновки. Комерціалізація та зміни у змісті вищої освіти зумовлюють те, що нині вища школа дедалі схиляється в бік підготовки користувачів і споживачів, і за-недбується підготовка генераторів нових знань, техно-

логій, фахівців для забезпечення інноваційного розвитку держави [1].

У сучасних умовах якість освіти стосовно системи освіти, окремих освітніх закладів, кожного суб'єкта освіти, усіх зацікавлених сторін – лакмусовий папір соціальної стабільності суспільства й гарантія його динамічного розвитку.

Відомо, що найважче жити в епоху змін. І нам залишається сподіватись, що цей період змін і неточностей урешті-решт приведе до позитивних наслідків. Проте не варто залишатись пасивними і просто чекати: як викладачі, так і студенти повинні проявляти ініціативу, не боятись запозичувати в наших іноземних колег різні інноваційні технології, не забувати про старе, але й не ігнорувати нове, оскільки можемо втратити можливість отримати багато цікавого й цінного для себе. Адже, цінність сьогодення – розвинена особистість і компетентний спеціаліст.

Список використаних джерел

1. Згуровський М. З. Болонський процес – структурна реформа вищої освіти на європейському просторі / <http://www.ntu-kpi.kiev.ua>.
2. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна ; Болонья ; Саламанка ; Прага ; Берлін) / Упорядники: М. Ф. Степко, Я. Я. Болубаш, В. Д. Шинкарук та ін. – Тернопіль : Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003.
3. Карпенко М. М. Пріоритети розвитку вищої освіти в Україні в руслі загальноєвропейських тенденцій <http://vzvo.gov.ua>.
4. Посохова І., О. Авер'янова Система моніторингу в інженерно-педагогічному ВНЗ / І. Посохова, О. Авер'янова // Новий коле́гіум. – 2003. – №1.
5. Кісіль М. В. Оцінка якості вищої освіти / М. В. Кісіль // Вища освіта України. – 2005. – № 4 (14).

References

1. Zgurovsky M. Bologna – Structural reform of higher education in the European space / <http://www.ntu-kpi.kiev.ua>.
2. Bologna in facts and documents (Sorbonne-Bologna-Salamanca-Praha- Berlin) / Compiled by: Styopka MF, Bolyubash Ya., Shynkaruk V., Hrubinko V. Babin 1.1. – Ternopil: Printed TDPU them. B. Gnatyuk, 2003.
3. Karpenko N. Priorities of higher education in Ukraine in line with general European trends <http://vzvo.gov.ua>.
4. Posokhova O. Averyanova monitoring system in engineering and pedagogical universities. New College, 2003 №1. 5. Kisil M. Evaluation of the quality of higher education // Higher education Ukraine. – 2005. – № 4 (14).

Надійшла до редколегії 29.05.17

O. Poliak, PhD (Pedagogical Sciences), Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

CHANGES IN THE QUALITY OF EDUCATION IN HIGHER EDUCATION UKRAINE

The article is devoted to the topic of the quality of education in Ukraine. Analyzes place and role of the quality of European higher education, namely that the European Union is considering a quality education primarily as a tool for economic growth on the way to building a more competent and capable of a dynamic community. Determined that Ukraine pays great attention to the quality of education, declaring it a national priority and a prerequisite for national security, compliance with international norms and the laws of Ukraine on ensuring the right to education.

The quality of education provided in the world through mechanisms that are called monitoring understood as a system of collecting, processing and disseminating information on the activities of the educational system that provides continuous monitoring her condition and forecasting of development. Proposed creating its own system of monitoring the quality of education as a prerequisite for the existence of modern higher education.

The quality of education – an integral characteristic of education that reflects the extent to real educational processes with regulatory requirements, social and personal expectations. Implementation Evaluation of Education requires the establishment of the degree (level) matching learning outcomes of students, educational programs, the conditions for operating the educational process accepted standards and requirements fixed in the regulations.

Determined that the learning process requires a restructuring of the educational process downward classroom learning and increase students self-study and individual work. That requires significant adjustments and the nature, content and technology teaching of.

Outlined that the system of higher education in Ukraine is going through their mutual approach of the latest developments and European experience in the matter of making clear standards of quality education, namely: – the creation of quality systems at various levels; – Development of quality management systems; – setting up independent agencies to guarantee the quality of higher education.

Keywords: quality of higher education, standardization and modernization of education.

O. Поляк, канд. пед. наук, доц.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ИЗМЕНЕНИЯ В КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УКРАИНЫ

Посвящается теме качества образования на территории Украины. Проанализированы место и роль качества высшего образования, а именно то, что Европейский Союз рассматривает качественное образование прежде всего как инструмент экономического роста на пути к развитию более компетентного и динамического сообщества.

Определено, что Украина также уделяет большое внимание проблеме качества образования, провозглашая ее национальным приоритетом и предпосылкой национальной безопасности государства, соблюдения международных норм и требований законодательства Украины относительно реализации права граждан на образование. Качественный уровень образования обеспечивается в мире с помощью соответствующих механизмов, получивших название мониторинга, который понимается как система сбора, обработки и

распространения информации о деятельности образовательной системы, обеспечивающей непрерывное отслеживание за ее состоянием и прогнозирования развития.

Предложено создание собственной системы мониторинга качества образования как необходимого условия существования современной высшей школы. Качество образования – интегральная характеристика системы образования, отражающая степень соответствия реальных образовательных процессов нормативным требованиям, социальным и личностным ожиданиям. Осуществление оценивания качества образования требует установления степени (уровня) соответствия учебных результатов студентам, образовательным программам, условиям осуществления образовательного процесса общепринятым стандартам и требованиям, зафиксировано в нормативных документах.

Определено, что система высшего образования Украины должна идти путем взаимного приближения собственных наработок и новейшего европейского опыта в вопросе выработки четких стандартов качественного образования, а именно: – создание систем качества различных уровней; – разработка систем менеджмента качества; – создание независимых агентств по обеспечению качества высшего образования.

Ключевые слова: качество высшего образования, стандартизация, модернизация образования.

Відомості про автора

Поляк Ольга Вікторівна – Україна, Київ, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Контактна інформація: polyak_o@mail.ru

Поляк Ольга Викторовна – Украина, Киев, кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко.

Контактная информация: polyak_o@mail.ru

Olga Poliak – Ukraine, Kyiv, PhD (Pedagogical Sciences), Associate Professor of Pedagogy Department of Psychology Faculty, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Contact information: polyak_o@mail.ru

УДК 37.035.3:377.35

Н. Постоюк, канд. пед. наук
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА ВИДАТНИХ ПЕДАГОГІВ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ Д. Л. СЕРГІЄНКА

Проаналізовано як науково-педагогічна спадщина видатних педагогів вплинула на формування світоглядних позицій Д. Л. Сергієнка. Висвітлено ідеї К. Д. Ушинського, які відобразилися в науковому доробку Д. Л. Сергієнка, наприклад, ідея єдності теорії і практики, наближення школи до життя, доцільне поєднання фізичної й розумової праці. З'ясовано, що Д. Л. Сергієнко використовував у своїй творчості педагогічні напрацювання А. С. Макаренка: поєднання навчання учнів із правильно поставленим трудовим вихованням, теорію про дитячий колектив, його структуру та стадії розвитку, створення перспектив у діяльності колективу, вимоги щодо правильної організації суспільно-корисної праці учнів, важливість правильного виховання в сім'ї. Доведено, що Д. Л. Сергієнко був послідовником В. О. Сухомлинського, тому що обидва педагоги мали на меті узагальнити досвід кращих шкіл у трудовому вихованні учнів, розглянути питання організації та змісту праці у школі, а також обидва розглядали впровадження принципу зв'язку основ наук зі шкільними предметами, розповідали, як конкретні педагоги з фізики, хімії, географії втілюють цей принцип у життя.

Ключові слова: Д. Л. Сергієнко, К. Д. Ушинський, А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський, політехнічна освіта, трудове виховання.

Постановка проблеми. У наші дні досвід вітчизняних педагогів набуває все більшого поширення в освітній галузі завдяки актуальності їхніх поглядів і можливості його використання у сучасній системі навчання. Одним із визначних учених у педагогічній науці можна назвати Дмитра Лавровича Сергієнка (1911–1984), якого вважали провідним спеціалістом у галузі політехнічної освіти і трудового виховання у другій половині ХХ ст. Він був педагогом і науковцем, громадським діячем, заступником відповідального редактора журналу "Юний натураліст", директором Республіканської станції юних натуралістів, доктором педагогічних наук, професором кафедри педагогіки Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка.

Мета і завдання дослідження. Мета цієї статті полягає в аналізі науково-педагогічної спадщини видатних педагогів на формування світоглядних позицій Д. Л. Сергієнка. Для досягнення мети були реалізовані такі завдання: висвітлити ідеї К. Д. Ушинського, які відобразилися в науковому доробку Д. Л. Сергієнка; з'ясувати, які педагогічні наробки А. С. Макаренка використовувалися в розробці системи політехнічного навчання і трудового виховання Д. Л. Сергієнка; показати, що Д. Л. Сергієнко та В. О. Сухомлинський мали однакові погляди на педагогічні явища і факти.

Стан дослідження. Нині спадщина Д. Л. Сергієнка привертає увагу науковців, про що свідчать посилання

на нього в дисертаційних дослідженнях, монографіях, підручниках із педагогіки, статтях (В. В. Вербицький, С. П. Дем'янчук, Н. А. Калініченко, Г. П. Ковальчук, Л. П. Манорик, С. Г. Мазуренко, Л. А. Семеновська, Н. О. Терентьева, М. М. Фіцула). Значна кількість дослідників у галузі педагогіки зверталася і звертається до його науково-педагогічної спадщини з метою отримання інформації про історію розвитку політехнічної освіти, трудового навчання та виховання, організацію роботи на навчально-дослідних ділянках, забезпечення функціонування гуртків юних натуралістів тощо. Багато сучасних дослідників посилаються на праці Д. Л. Сергієнка, аналізують його творчість, але його становлення як педагога та науковця є маловивченою темою, зокрема вплив науково-педагогічної спадщини на формування його світогляду.

Одним із важливих чинників формування Д. Л. Сергієнка як педагога та науковця було ознайомлення з науковими доробками видатних педагогів. Під час навчання в університеті та написання своїх праць Д. Л. Сергієнко серйозно вивчав педагогічну спадщину визначних освітян. Він використовував і розвивав у своїй практичній діяльності педагогічні ідеї К. Д. Ушинського, А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинського й ін.

На формування світоглядних позицій Д. Л. Сергієнка значною мірою мала вплив педагогічна спадщина К. Д. Ушинського (1824–1870), одного з основоположників педагогічної науки й народної школи в Росії. Велика